

Nr 1519

av herr Hedin m. fl.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 angående ändrad organisation av verksamheten med hjälpmedel för handikappade m. m.

I proposition 1968:41 angående vissa frågor om hjälpmedel till handikappade framhöll departementschefen att statsbidrag för särskilt kostsamma hjälpmedel borde utgå först efter prövning av Kungl. Maj:t.

I motioner med anledning av propositionen redovisade motionärerna vissa farhågor, som i en av motionerna formulerades på följande sätt:

Med kännedom om att administrationen av ansökningsärenden gällande kostsamma hjälpmedel redan nu, med socialstyrelsen som bestämmande prövningsinstans, är mycket tidskrävande, anser vi att syftet med propositionen, som annars innebär betydande framsteg, i viss mån motverkas i ett väsentligt stycke om med denna prövning avses ställningstagande till varje individuell ansökan. Om den här antydda tolkningen är korrekt, innebär förslaget ingalunda en lättnad för särskilt de svårast handikappade, som är i behov av avancerade och därmed dyrbara hjälpmedel i syfte att bli oberoende av sina respektive handikapp.

Motionärerna fortsatte:

De svårast handikappade är många gånger också sådana, som är i behov av kombinationshjälpmedel. Vi förutsätter att bäri inrymmes bl. a. respiratorer och sug- och blåsskrivmaskiner. Vi hälsar med tillfredsställelse att departementschefen beaktat kombinationshjälpmedel i förslaget men är angelägna att framhålla, att den framtida administrationen vid ansökan om bidrag till dessa och andra särskilt kostsamma hjälpmedel inte får vara så omständlig, att omsättningen av dessa hjälpmedel blir symbolisk. Som följd av en sådan administration blir dessutom produktionsekonomin starkt lidande, då tillverkningen av enstaka exemplar måste bli hantverksmässig. Detta driver kostnaderna i höjden, vilket av många skäl inte är önskvärt och kommer att resultera i ett direkt hot mot vidareutvecklingen och produktionen av avancerade, tekniska hjälpmedel.

Vi anser emellertid lämpligt att Kungl. Maj:t bör utfärda typgodkännande av särskilt kostsamma hjälpmedel. Det bör sedan åligga socialstyrelsen att i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter slutgiltigt avgöra huruvida individuellt behov skall anses föreligga av särskilt kostsamma hjälpmedel eller ej.

Man yrkade slutligen

– att riksdagen i anledning av proposition nr 41 måtte besluta att ansökan om statsbidrag till särskilt kostsamma hjälpmedel, för vilka sådan efterfrågan föreligger att rationell produktion möjliggöres, skall prövas av Kungl. Maj:t i vad avser ansökan om typgodkännande samt av socialstyrelsen i vad avser sökande handikappades behov.

Avsikten med detta yrkande var att garantier skulle skapas för att tiden mellan ansökan om och erhållande av dyrbara tekniska hjälpmedel till handikappade skulle bli så kort som möjligt – betydligt kortare än dittills.

Statsutskottet menade i sitt utlåtande 1968:88 i anledning av såväl den här citerade som andra motioner att farhågorna för att propositionsförslaget skulle innebära en försämring för de handikappade som behöver komma i åtnjutande av dyrbara tekniska hjälpmedel var ogrundade. Kungl. Maj:ts prövning skulle bli helt formell och inte i någon större utsträckning avse enskilt bidragsärende utan i första hand beslut om huruvida ett kostsamt hjälpmedel bör föras upp på hjälpmedelsförteckningen.

Utskottet ansåg slutligen att den kompetensfördelning som avsågs i den citerade motionen var given och tillstyrkte därför motionen.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen. Självfallet motiverades beslutet inte bara av att bidragsmedel skall kunna ställas till förfogande utan också av behovet att utan onödiga väntetider kunna ge den enskilde patienten angelägen hjälp och omvårdnad. Den gällande författningen är också - lika självklart - utformad i detta syfte.

Det visade sig emellertid att administrationen av hjälpmedelsärendena blev så tungrodd, att väntetiderna kom att överträffa även pessimistiska förväntningar. Således har 12–13 månader varit vanliga för en patient som ansökt om en eldriven rullstol. Det finns andra dyrbara tekniska hjälpmedel för vilka uppvisats ännu längre väntetider. Dessa förhållanden bedömdes som omänskliga och stridande mot syftet med riksdagens ovan nämnda beslut, varför till 1970 års riksdag väcktes motioner (I:679 och II:762) med förslag till betydande rationalisering av bidragsärendena då det gäller de dyrbara hjälpmedlen. Motionärerna ville med sitt förslag uppnå snabbare hjälp till de behövande, vilket dessutom skulle medföra att betydligt fler av dem fick hjälp, per tidsenhet räknat. Med andra ord skulle en av konsekvenserna bli en avsevärt ökad omsättning på dyrbara tekniska hjälpmedel. Därför föreslogs att en viss del av anslaget till hjälpmedel i socialhuvudtiteln skulle reserveras för ändamålet och att eventuellt nödvändig anslagsökning skulle anvisas på tilläggsstat.

Utskottsmajoriteten avstyrkte förslaget med hänvisning till en arbetsgrupp inom socialdepartementet. En stor del av utskottets ledamöter reserverade sig till förmån för motionen. I andra kammaren vann reservationen omröstningen och motionen bifölls, medan utskottsmajoritetens skrivning vann i första kammaren och motionen avlogs där med knapp röstövertikt. Därmed föll tyvärr motionen.

År 1971 väcktes ånyo en motion i ärendet. I och för sig hade det varit motiverat att upprepa 1970 års motion in extenso, men med hänsyn till hjälpmedelsgruppens utredning och i förhoppning om att gruppen tagit del av den senast nämnda motionen avstod motionärerna från ett mera detaljerat förslag. Därvid yrkades att riksdagen i avvaktan på utredningsförslaget skulle besluta reservera 10 procent av det tillämpliga anslaget till täckande av kostnaderna för dyrbara tekniska hjälpmedel för att göra det

möjligt för ordinationsberättigade läkare att skriva ut sådana för klinisk prövning samtidigt som ansökan ingavs till socialstyrelsen. Denna kliniska prövning skulle innebära att väntetiderna avsevärt förkortades, därigenom att patienten skulle erhålla sitt hjälpmedel i samband med läkarkonsultationen och inte behöva vänta den tid det tar att handlägga ärendet i högre instans. Den handikappade får sedan behålla hjälpmedlet, om prövningen utfaller väl och socialstyrelsens beslut blir positivt.

Utskottet avstyrkte förslaget. Motiveringen bestod huvudsakligen i en hänvisning till hjälpmedelsgruppen. Emellertid underströk utskottet att det är angeläget att alla möjligheter utnyttjas för att ytterligare förkorta behandlingstiden för ansökningsärenden avseende personer i behov av de kostsammaste hjälpmedlen.

Enligt vår mening har varken hjälpmedelsgruppen eller Kungl. Maj:t i föreliggande proposition tillmötesgått motionärerna och utskottet i det avseendet. Det är anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t ännu icke följt hjälpmedelsgruppens förslag i den framlagda promemorian (nr 126 år 1970), ett förslag som redovisats i socialutskottets betänkande (SOU 1971:5 s. 41) och som innebär avskaffande av individuellt underställande hos Kungl. Maj:t av socialstyrelsens beslut i ärenden beträffande statsbidrag till särskilt kostsamma hjälpmedel. Socialministrerns anmälan (prop. 1970:1, bil. 7, s. 193) att även formerna för bidragsförfarandet skall prövas av arbetsgruppen har lämnats obeaktad.

Visserligen har den nu föreliggande propositionen obestriddligen stora förtjänster, men den ger ingen lösning på problemet med administrationen av här ifrågakvarande ärenden. Eftersom propositionen genomsyras av ekonomisk-rationella aspekter på hjälpmedelsfrågan, är detta desto mer anmärkningsvärt. Den angreppsvinkeln är så utpräglad att man kan frestas tro att den föreslagna rationaliseringen kan komma att ske till priset av försämrad kvalitet och minskad ändamålsenlighet hos hjälpmedlen, men den farhågan torde vara överdriven. Meningen måste vara att till en given kostnad kunna få ett med hänsyn till kvalitet och kvantitet optimalt utbud av hjälpmedel. Det aktualiserar i högsta grad vårt i det förut nämnda motionsparet från 1970 (I:679 och II:762) framförda förslag till ändring av handläggningen av bidragsärenden då det gäller dyrbara tekniska hjälpmedel. Vi påpekade där att de långa väntetiderna medför att en rationellt planerad industriell tillverkning av dessa hjälpmedel hindrats, då en sådan förutsätter kännedom om marknadsvillkoren och rimliga garantier för likvid inom rimlig tid för utförda leveranser. Uteblivandet av rationell produktion medför en orimlig fördyring och onödigt anslagsförbrukning. Med ett tidschema som exemplifierade omloppstiden för ett hjälpmedelsärende och som uppdelades i fyra faser – väntetid hos ordinationsberättigad läkare, läkarutredning (ordination, ansökan till socialstyrelsen), administrativ väntetid (socialstyrelsens utredning, prövning av Kungl. Maj:t, sjukvårdshuvudmannens administration inklusive rekvisition till tillverkaren) samt leverans – visade vi att det fanns möjligheter till en avsevärd tidsvinst till fördel för såväl den handikappade som den ordinerande läkaren, om den senare berättigades

skriva ut hjälpmedel för den ovan nämnda kliniska provningen.

Tack vare stora ansträngningar från socialstyrelsens sida har man numera i flera fall lyckats nedbringa handläggningstiderna, så att den totala omloppstiden för ett ansökningsärende kan komma ner till sex månader (från läkarkonsultation till leverans). Emellertid tar atskilliga ärenden betydligt längre tid. För en el-driven rullstol, avsedd för de svårast rörelsehandikappade (Permobil superior), har den administrativa väntetiden minskat från 28,5 veckor (1969) till 17,8 veckor (1971). Härtill kommer väntetid och utredning hos ordinationsberättigad läkare samt leveranstid. Väntetiden för de svårast handikappades med naturnödvändighet dyrbara hjälpmedel är salunda avsevärd. Det skulle i samtliga fall vara till avgjord fördel med tanke på den svart handikappade patienten, om vederbörande så snart som möjligt efter läkarkonsultation finge tillgång till sitt hjälpmedel. Diskrimineringen av de svårast handikappade, i vad gäller tekniska hjälpmedel, i förhållande till de mindre svårt handikappade, som får sina hjälpmedel utan tidsutdräkt, skulle härigenom hävas.

Vi föreslår således att ordinationsberättigad läkare erhåller rätt att skriva ut dyrbara tekniska hjälpmedel som finns uppförda på hjälpmedelsförteckningen för klinisk provning. Vårt förslag ansluter sig till den i propositionen föreslagna ordningen med inköp via UUH. Inköpsorganet bör få i uppdrag att inköpa sådana kvantiteter av dyrbara tekniska hjälpmedel och träffa sådana avtal om individuell anpassning av dessa, att en klinisk provning kan genomföras. Det bör också aligga inköpsorganet att på lämpligt sätt ombesörja ett effektivt utnyttjande av hjälpmedel som av olika skäl inte längre utnyttjas, t. ex. på grund av ändrade medicinska eller sociala förhållanden eller genom övergång till nykonstruerat hjälpmedel, som bättre fyller den enskilde handikappades behov. Härigenom kommer samhällets kostnader att på bästa sätt utnyttjas, samtidigt som en skäligen samhällsservice lämnas den svårt handikappade.

Vårt förslag innehåller även att kostnaderna per patient sjunker genom tillverkning i längre serier. Visserligen ökar totalkostnaden, men man måste ha i åtanke att det rör sig om de svårast handikappade. Antalet är inte så stort, men deras hjälpbehov ytterligt stora, och dem måste man inte minst av humanitära skäl tillgodose så snabbt och effektivt som möjligt. Därför får man i detta sammanhang inte överdriva kostnadsaspekten.

Med stöd av vad som anförts hemställes

att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna

1. att ordinationsberättigad läkare skall ha rätt att skriva ut sådana dyrbara tekniska hjälpmedel som finns uppförda på hjälpmedelsförteckningen för klinisk provning, i syfte att förkorta väntan på hjälpmedel för svart handikappade,
2. att det i propositionen 1972:24 föreslagna upphandlingsorganet bör ha uppdraget att verkställa inköp och träffa avtal om individuell anpassning då det gäller dyrbara tekniska hjälpme-

del, i syfte att möjliggöra klinisk prövning i enlighet med vad i motionen föreslås,

3. att Kungl. Maj:t snarast bör häva den nuvarande ordningen med underställande hos Kungl. Maj:t av socialstyrelsens beslut i ärende beträffande statsbidrag till sådana hjälpmedel, vilka finns uppförda på hjälpmedelsförteckningen och för vilka kostnaden överstiger 5 000 kronor.

Stockholm den 4 april 1972

CARL ERIC HEDIN (m)

NANCY ERIKSSON (s)
i Stockholm

KARIN SÖDER (c)

KARIN NORDLANDER (vpk)

BLENDÅ LJUNGBERG (m)

ANDERS WIJKMAN (m)

NILS BERNDTSON (vpk)
i Linköping

DAVID WIRMARK (fp)

TAGE SUNDKVIST (c)

INGEGÅRD FRÆNKEL (fp)

BIRGER NILSSON (s)
i Östersund